

ROMÂNIA
Avocatul Poporului

Str. George Vraca nr. 8, Sector 1, București
www.avp.ro

Tel.: +40-21-312.71.01, Fax: +40-21-312.49.21, E-mail: avp@avp.ro
Tel. dispecerat: +40-21-312.71.34, E-mail: petitii@avp.ro

RĂSPUNS COLECTIV
privind petițiile având ca obiect recalcularea pensiilor în baza Legii nr. 360/2023
privind sistemul public de pensii

I. Obiectul petițiilor

Prin mai multe petiții înregistrate la instituția Avocatul Poporului, autorii acestora solicită sesizarea Curții Constituționale în privința *cuantumurilor pensiilor, care au fost reduse sau înghețate, în urma recalculării lor în baza Legii nr. 360/2023 privind sistemul public de pensii, inclusiv demersuri pentru anularea actului normativ menționat.*

În esență, prin criticile de neconstituționalitate ale Legii nr. 360/2023 se invocă:

- *încălcarea principiului bicameralismului [art. 61 și art.75 din Constituție],* dat fiind că în varianta originală a legii, adoptată de Senat, Legea nr. 360/2023 nu avea ca scop recalcularea și alinierea pensiilor (inclusiv prin reducere) la un așa numit "nivel echitabil", astfel că acest scop și instrumentele necesare au fost introduse în varianta adoptată de Camera Deputaților;

- *încălcarea principiului neretroactivității legii civile [art. 15 alin. (2) din Constituție],* prin recalcularea pensiilor acordate sub incidența dispozițiilor legale anterioare intrării în vigoare a Legii nr. 360/2023;

- *încălcarea dreptului la un nivel de trai decent, în componenta sa referitoare la dreptul la pensie și a dreptului la muncă [art. 47 și art. 41 alin. (2) din Constituție],* deoarece prin recalcularea pensiilor în baza Legii nr. 360/2023 se reduc sau se elimină beneficiile obținute prin contribuții suplimentare;

- *încălcarea principiului egalității [art. 16 alin. (1) din Constituție],* întrucât Legea nr. 360/2023, care a permis majorarea unor pensii mari, înghețarea sau reducerea unor pensii mici, este nedreaptă și neagă chiar scopul public promovată, adică echitatea în domeniul legii, context în care se susține că persoanele cu dizabilități și foștii agricultori lucrători la CAP sunt discriminați; de asemenea, se invocă faptul că *nu este echitabil să primești puncte de stabilitate după îndeplinirea condițiilor legale de pensionare (...);*

- *încălcarea dreptului de proprietate [art. 44 din Constituție],* deoarece cuantumul pensiei stabilit potrivit principiului contributivității se constituie într-un drept câștigat, astfel încât diminuarea acestuia nu poate fi acceptată, context în care se invocă situația pensiilor recalculate pentru grupele de muncă, respectiv pentru perioadele realizate în condiții speciale și condiții deosebite de muncă;

- încălcarea principiului clarității și previzibilității actelor normative, precum și a securității raporturilor juridice [art. 1 alin. (3) și alin. (5) din Constituție], deoarece Legea nr. 360/2023 a anulat majorările pensiilor stabilite prin Legea nr. 127/2019 privind sistemul public de pensii și a subminat încrederea în statul de drept, creând o incertitudine juridică;

- încălcarea accesului la justiție și a dreptului la un proces echitabil [art. 21 alin. (1) și (3) din Constituție], deoarece Legea nr. 360/2023 nu respectă principiul autorității lucrului judecat, ignorând în mod flagrant deciziile definitive ale instanțelor judecătorești;

- încălcarea prevederilor constituționale invocate mai sus, în cazul agricultorilor și persoanelor care au desfășurat activități în locuri de muncă încadrate în grupele I și a II-a de muncă.

II. Analiza criticilor invocate

Cu mențiunea că cea mai mare parte din petițiile adresate instituției noastre nu conțin critici clare de neconstituționalitate (cu trimitere expresă la textul legal criticat și prin raportare la un text cuprins în Legea fundamentală), ci doar aprecieri generale, care cuprind în principal, nemulțumiri față de cuantumurile pensiilor rezultate în urma recalculării lor în baza Legii nr. 360/2023 privind sistemul public de pensii, precizăm că în examinarea acestora s-a ținut cont de toate aspectele relevate, după cum se va dezvolta mai jos:

1. Cadrul legal

Din analiza noului cadru legislativ, constatăm că, scopul urmărit de către legiuitor prin adoptarea Legii nr. 360/2023 este acela de a realiza o reformă a sistemului public de pensii pentru a **asigura sustenabilitatea și predictibilitatea sistemului, pentru a corecta inechitățile existente între aceleași categorii de pensionari, precum și pentru a respecta principiul contributiv în raport cu beneficiarii drepturilor la pensie.**

Astfel, potrivit **Expunerii de motive** a legii criticate, aceasta are ca obiect stabilirea cadrului normativ în domeniul sistemului public de pensii, și are în vedere:

”- Asigurarea unui sistem de pensii sustenabil din punct de vedere financiar prin *inclusiunea în noua legislație a unei formule de calcul bazată pe numărul de puncte realizat de fiecare beneficiar, potrivit principiului contributivității, a unui mecanism de indexare a pensiilor clar și corelat cu realitățile economice.* Noul mecanism de indexare va avea la bază indicatori reali și predictibili, care să genereze încredere în sistem concomitent cu asigurarea unei predictibilități reale a evoluției pensiilor publice.

- Cheltuielile cu pensiile se vor concentra pe menținerea ca pondere în valoarea totală a PIB-ului, astfel încât indicatorul de sustenabilitate pe termen mediu și lung să nu indice un risc ridicat.

- *Întărirea principiului contributivității astfel încât cuantumul pensiei să reflecte activitatea profesională și contribuția la sistemul public de pensii, în raport de veniturile realizate de asigurat.*

- Asigurarea sustenabilității ținând seama că ea trebuie aplicată tuturor beneficiarilor sistemului public de pensii; *aplicarea formulei de calcul doar pentru noii pensionari nu reprezintă o opțiune, deoarece excluderea de la aplicarea noii formule a pensiilor aflate în plată ar reprezenta o nouă inechitate, ceea ce ar genera noi nemulțumiri și, pe cale de consecință, obținerea drepturilor în instanță.*

- *Identificarea de soluții privind asigurarea unor pensii adecvate și echitabile pentru toți beneficiarii sistemului public de pensii corelate cu contribuția acestora adusă în timpul vieții active la bugetul asigurărilor sociale de stat.*

Proiectul de lege supus aprobării își propune ca, din *sistemul de pensii din România să fie eliminate inechitățile dintre beneficiarii sistemului în vederea restabilirii încrederii în sistemul public de pensii, eliminarea inechităților dintre beneficiarii sistemului public de pensii din România*”.

Printre principalele reglementări ale Legii nr. 360/2023 reținem: introducerea unei noi formule de calcul a pensiei, bazată pe numărul de puncte realizat de fiecare beneficiar potrivit principiului contributivității; stabilirea vârstei standard de pensionare la 65 de ani, atât pentru bărbați cât și pentru femei; stagiul minim de cotizare contributiv de 15 ani și stagiul complet de cotizare contributiv de 35 de ani, atât pentru femei cât și pentru bărbați; acordarea punctelor de stabilitate persoanelor care au realizat stagiul de cotizare contributiv pentru o perioadă mai mare de 25 de ani etc.

În ceea ce privește anumite **categorii speciale**, cum ar fi pensiile acordate **agricultorilor**, Legea nr. 360/2023 prevede la art. 13 că, în această situație, „*Constituie stagiul de cotizare în sistemul public de pensii: (...) c) timpul util la pensie realizat de agricultori și durata de asigurare, în condițiile reglementate de Legea nr. 80/1992 privind pensiile și alte drepturi de asigurări sociale ale agricultorilor, republicată, cu modificările și completările ulterioare*¹”, iar la art. 88 alin. (1) referitor la **persoanele care au desfășurat activități în locuri de muncă încadrate în grupele I și a II-a de muncă**, că „*Persoanele care au desfășurat activități în locuri de muncă încadrate în grupele I și a II-a de muncă, potrivit legislației anterioare datei de 1 aprilie 2001, cele care au desfășurat activități în locuri de muncă încadrate în condiții deosebite sau condiții speciale, beneficiază de un număr suplimentar de puncte (...)*”.

Referitor la recalcularea pensiilor, **ca principiu general**, din prevederile art. 144 alin. (1), (5) și (6) din Legea nr. 360/2023 reiese că la data intrării în vigoare a legii, **pensiile stabilite pe baza legislației anterioare devin pensii în înțelesul acestei legi și se recalculează prin înmulțirea numărului total de puncte realizat cu valoarea punctului de referință. În cazul în care, în urma procesului de recalculare rezultă un quantum al pensiei mai mare, se va plăti acesta, iar în cazul în care, în urma procesului de recalculare rezultă un quantum al pensiei mai mic decât cel aflat în plată sau convenit, se plătește pensia în quantumul stabilit și aflat în plată anterior recalculării, până la data la care se va obține un quantum al pensiei mai mare decât acesta ca urmare a majorării valorii punctului de referință.**

2. Analiza aspectelor de neconstituționalitate

Față de criticile de neconstituționalitate formulate, apreciem ca acestea nu pot fi reținute, *pe de o parte*, pentru că, **aspectele care vizează nemulțumirile față de deciziile emise, sunt supuse controlului judecătoresc**, iar *pe de altă parte*, așa cum se va dezvolta mai jos, **reglementările cuprinse în Legea nr. 360/2023 se circumscriu măsurilor de politică legislativă în domeniul protecției sociale a pensionarilor, în acord cu jurisprudența Curții Constituționale în materie:**

√ **Referitor la critica privind încălcarea principiului bicameralismului** [art. 61 și art.75 din Constituție]

Din examinarea derulării procesului legislativ, observăm că Legea privind sistemul public de pensii (L628/2023, Plx727/2023) a fost adoptată de Senat, în calitate de primă cameră sesizată la 14.11.2023, iar de Camera Deputaților la 20.11.2023.

Pentru a se determina cazurile în care prin procedura legislativă se încalcă principiul bicameralismului se urmăresc două criterii esențiale cumulative: a) **existența unor deosebiri majore de conținut juridic între formele adoptate de cele două Camere ale Parlamentului**; b) **existența**

¹ Coroborat și cu dispozițiile art. 108 – art. 110 din aceeași lege.

unei configurații deosebite, semnificativ diferită, între formele adoptate de cele două Camere ale Parlamentului (Deciziile nr. 413/2010, nr. 1.533/2011 și nr. 1/2012 ale Curții Constituționale).

Din analiza comparată a formelor proiectului de lege, observăm că, deși există unele diferențe între formele analizate nu se poate afirma că ar exista deosebiri majore de conținut juridic între acestea și nicio configurație semnificativ diferită între forma adoptată de Senat și cea adoptată de Camera Deputaților.

În plus, se poate constata că, obiectul de reglementare al propunerii legislative supuse dezbaterii în Senat, în calitate de primă Cameră sesizată, este același cu cel al legii adoptate de Camera Deputaților, în calitate de Cameră decizională, respectiv sistemul public de pensii, inclusiv componenta referitoare la recalcularea pensiilor stabilite în baza legislației anterioare, din Titlul VI-Dispoziții tranzitorii și finale. În concluzie, deoarece forma adoptată de Camera Deputaților nu modifică substanțial obiectul de reglementare, scopul urmărit de legiuitor sau configurația propunerii legislative, apreciem că nu au fost încălcate dispozițiile art. 61 și 75 din Constituție referitoare la principiul bicameralismului.

În sprijinul celor de mai sus, reținem că în jurisprudența sa², Curtea Constituțională a statuat că, *bicameralismul nu înseamnă ca ambele Camere să se pronunțe asupra unei soluții legislative identice, în Camera decizională putând exista abateri inerente de la forma adoptată de Camera de reflecție, desigur, fără schimbarea obiectului esențial al proiectului de lege/propunerii legislative. A nega posibilitatea Camerei decizionale de a se îndepărta de la forma votată în Camera de reflecție ar însemna limitarea rolului său constituțional, iar caracterul decizional atașat acesteia devine iluzoriu. S-ar ajunge la un veritabil mimetism, în sensul că cea de-a doua Cameră se va identifica, în ceea ce privește activitatea sa legislativă, cu prima Cameră, neputându-se îndepărta în niciun fel de la soluțiile legislative pentru care a optat prima Cameră, ceea ce este contrar, până la urmă, chiar ideii de bicameralism. Prin urmare, nu se poate susține încălcarea principiului bicameralismului, atât timp cât legea adoptată de Camera decizională se referă la aspectele principiale pe care le-a avut în vedere propunerea/proiectul de lege în forma sa însușită de Camera de reflecție. În acest sens, modificările aduse formei adoptate de Camera de reflecție trebuie să cuprindă o soluție legislativă care păstrează concepția de ansamblu a acesteia și să fie adaptate în mod corespunzător, prin stabilirea unei soluții legislative alternative/complementare care nu se abate de la forma adoptată de Camera de reflecție, în condițiile în care aceasta este mai cuprinzătoare sau mai bine articulată în cadrul ansamblului legii, cu realizarea anumitor coroborări inerente oricărei modificări* (Deciziile nr. 765/2016, nr. 377/2017 și nr. 412/2019).

În completare, menționăm și că, în ceea ce privește funcția de legiferare, din jurisprudența instanței de contencios constituțional reiese că *inițiativa aparține în egală măsură deputaților și senatorilor, ceea ce implică (...) dreptul acestora de a amenda orice inițiativă legislativă depusă la Parlament* (Decizia nr. 1018/2010).

Raportat la cele de mai sus, se poate reține faptul că, în esență, din examinarea procesului legislativ, nu au rezultat **deosebiri majore de conținut juridic ori de considerații deosebite, semnificativ diferite** între formele adoptate de cele două Camere ale Parlamentului, fiind păstrat/respectat atât **obiectul de reglementare, scopul urmărit de legiuitor cât și concepția de ansamblu a actului normativ**, în acord cu jurisprudența Curții Constituționale în materie.

---

² Decizie nr. 407/2022 a Curții Constituționale

√ Privitor la critica privind încălcarea principiului neretroactivității legii civile [art. 15 alin. (2) din Constituție]

Din analizarea Legii nr. 360/2023, în ansamblul ei, constatăm că recalcularea se realizează în baza perioadelor contributive realizate în trecut, însă **operațiunea se efectuează după data intrării în vigoare a legii, având astfel efecte numai pentru viitor.**

În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a reținut că, „În vederea creării unui cadru legislativ cât mai coerent și unitar, în scop reparatoriu ori pentru a înlătura unele diferențe majore de tratament între persoanele pensionate sub imperiul unor acte normative diferite, potrivit principiului *tempus regit actum*, legiuitorul poate prevedea prin actele normative în vigoare proceduri de recorelare sau recalculare a pensiilor stabilite în temeiul legislației anterioare, ceea ce poate presupune aplicarea elementelor de calcul al pensiei prevăzute de legislația în vigoare la momentul efectuării acestor proceduri.

Instituirea acestor proceduri intră în competența exclusivă a legiuitorului, care, potrivit art. 47 alin. (2) din Constituție, se bucură de atribuția de a stabili condițiile și criteriile de acordare a acestor drepturi, inclusiv modalitățile de calcul al cuantumului lor” (Decizia nr. 91/2021).

Cu titlu de exemplu, menționăm că, într-o situație similară, în care autorii excepției erau nemulțumiți că la recalcularea pensiei potrivit art. 169¹ din Legea nr. 263/2010 se are în vedere stagiul de cotizare prevăzut în legea de la data recalculării, și nu cel de la data deschiderii dreptului la pensie, Curtea Constituțională a respins excepția de neconstituționalitate formulată și a reținut că *ceea ce este esențial pentru a aprecia dacă legea produce sau nu efecte retroactive este modul în care noile reglementări afectează cuantumul pensiei aflate în plată la data recalculării, respectiv dacă acesta este diminuat în raport cu prevederile legale în vigoare la data stabilirii cuantumului pensiei.* Or, Curtea a constatat că, potrivit dispozițiilor art. 169¹ alin. (4) din Legea nr. 263/2010, “în situația în care, în urma aplicării prevederilor alin. (1)-(3), rezultă un punctaj mediu anual mai mic, se mențin punctajul mediu anual și cuantumul aferent aflat în plată sau convenit la data recalculării”. Prin urmare, Curtea a constatat că **legea prevede garanții exprese pentru păstrarea cuantumului pensiei, astfel că nu se poate aprecia că schimbarea elementelor în funcție de care aceasta a fost calculată afectează dreptul la pensie, așa cum a fost stabilit anterior** (Decizia nr. 603/2023).

În contextul celor de mai sus, apreciem că prin dispozițiile art. 144 alin. (5) și (6) din Legea nr. 360/2023³, legiuitorul respectă prevederile constituționale invocate, așa cum au fost consacrate în mod constant în jurisprudența Curții Constituționale, atât referitor la neretroactivitatea legii cât și în ceea ce privește păstrarea cuantumului pensiei, așa cum a fost stabilit anterior.

√ Referitor la încălcarea dreptului la un nivel de trai decent, în componenta sa privind la dreptul la pensie și a dreptului la muncă [art. 47 și art. 41 alin. (2) din Constituție]

Cu luarea în considerare a atribuției legiuitorului de a stabili condițiile și criteriile de acordare a drepturilor de pensie, aspecte reținute în mod constat în jurisprudența Curții Constituționale, din care vom reda extrase mai jos, observăm că în Expunerea de motive a legii criticate, se reține că, „Proiectul de lege care vizează sistemul public de pensii își propune să reglementeze o formulă de calcul bazată pe numărul de puncte realizat de fiecare beneficiar, potrivit principiului contributivității, astfel încât să

³ ”În cazul în care, în urma procesului de recalculare prevăzut la alin. (1), rezultă un quantum al pensiei mai mare, se va plăti acesta”, respectiv ”În cazul în care, în urma procesului de recalculare prevăzut la alin. (1), rezultă un quantum al pensiei mai mic decât cel aflat în plată sau convenit, se plătește pensia în cuantumul stabilit și aflat în plată anterior recalculării, până la data la care se va obține un quantum al pensiei mai mare decât acesta ca urmare a majorării valorii punctului de referință.”

fie corectate mare parte din inechitățile sistemului public de pensii prin eliminarea indicelui de corecție și a stagiului complet de cotizare diferit.

Recalcularea pensiilor este o necesitate dată de inechitățile din sistem, care au făcut ca mulți pensionari să se adreseze instanțelor pentru că la muncă/contribuție similară au pensii diferite.

Obiectivul reformei vizează dezvoltarea capacității de a estima impactul (ex-ante) reformelor structurale ale sistemului de pensii pe termen mediu și lung, prin îmbunătățirea semnificativă a proiecțiilor realizate și analiza sustenabilității sistemului de pensii.”

Potrivit aceleiași Expuneri de motive „Prin noul act normativ se îndeplinește obligația privind introducerea unei noi formule de calcul bazată pe numărul de puncte realizat de fiecare beneficiar potrivit principiului contributivității. Se atinge în acest fel obiectivul în ceea ce privește corectarea unei mari părți din inechitățile sistemului public de pensii prin eliminarea indicelui de corecție și a stagiului complet de cotizare diferit.

Acest aspect este realizat prin noua formulă de calcul a pensiei, formulă care are ca principiu de calcul produsul dintre numărul total de puncte cu valoarea unui indicator de pensie, un mecanism de indexare standard și sustenabil financiar (în locul creșterilor ad-hoc), care asigura predictibilitatea pe termen mediu și lung a cheltuielilor cu plata pensiilor.”

Referitor la cele de mai sus, subliniem că, așa cum reiese din jurisprudența instanței de contencios constituțional, potrivit *prevederilor art. 47 alin. (2) din Constituție, drepturile cetățenilor la pensie și la alte forme de asigurări și asistență socială sunt prevăzute de lege. Astfel, atribuția de a stabili condițiile și criteriile de acordare a acestor drepturi, inclusiv modalitățile de calcul a cuantumului lor, revine în exclusivitate legiuitorului. Acesta, în considerarea unor schimbări intervenite în posibilitățile de acordare și dimensionare a drepturilor de asigurări sociale, poate modifica, ori de câte ori consideră că este necesar, criteriile de calcul al cuantumului acestor drepturi, dar cu efecte numai pentru viitor. Prin urmare, ține de opțiunea liberă a legiuitorului stabilirea veniturilor realizate de titularii dreptului la pensie care se includ în baza de calcul pentru stabilirea cuantumului pensiilor” (Decizia nr. 736/2006).*

Totodată, instanța de contencios constituțional constată că, *deși consacră dreptul la pensie, art. 47 alin. (2) din Constituție nu oferă garanții și cu privire la algoritmul de creștere a cuantumului acesteia în viitor* (Decizia nr.1237/2010). *Modul de stabilire a punctajului anual și a punctajului mediu, a valorii punctului de pensie, a condițiilor de includere a anumitor perioade în stagiul de cotizare și acordarea anumitor sporuri pentru perioadele cotizate peste stagiul standard sunt prevăzute prin norme cu caracter tehnic, care se aplică în mod egal persoanelor aflate în situații identice. Valoarea punctului de pensie, limita maximă a cuantumului pensiei, condițiile de recalculare și de corelare a pensiilor anterior stabilite, ca și indexarea acestora, nu se pot face decât în raport cu resursele fondurilor de asigurări sociale disponibile.* (Decizia nr. 1140/2007).

Referitor la **teoria drepturilor câștigate**, Curtea Constituțională, în jurisprudența sa, a reținut că „Operațiunea de recalculare privește în mod inevitabil trecutul, pentru că stagiul de cotizare a fost realizat în trecut, dar se efectuează doar după data intrării în vigoare a ordonanței și are efecte numai pentru viitor, pensia recalculată intrând în plată numai de la data emiterii deciziei. În cazurile în care din recalculare rezultă un quantum mai mare al pensiei, se va plăti acesta, iar dacă noul quantum rezultat este mai mic, se va acorda în continuare pensia anterior stabilită și aflată în plată, fără a se aduce vreo atingere drepturilor legal câștigate anterior”. De vreme ce drepturile de pensii anterior stabilite nu sunt atinse, nu sunt diminuate, iar pensiile stabilite reflectă, în quantum, posibilitățile limitate în raport cu sursele existente într-o perioadă dată, nu se poate susține că noile reglementări tranzitorii ar leza "demnitatea umană" sau că ar contrazice "dreptatea" socială (Deciziile nr. 120/2007 și nr. 426/2003).

Raportat la cele de mai sus, **prin menținerea pensiei mai mare în plată, se asigură protejarea drepturilor legale câștigate sub imperiul legislației anterior în vigoare.**

În ceea ce privește eventualele nereguli rezultate din corectitudinea cuantumului pensiei stabilit prin recalculare, acestea reprezintă aspecte ce țin de aplicarea legii, fără a afecta caracterul constituțional al textelor de lege.

Pe cale de consecință, cu luarea în considerare a jurisprudenței Curții Constituționale, se poate reține că recalcularea pensiilor se circumscrie legitimității constituționale a legiuitorului de a opera modificări în legislația acestora, acesta având opțiunea exclusivă a alegerii modului de stabilire a punctajului mediu anual, a valorii punctului de pensie, a condițiilor de includere a unor perioade în stagiul de cotizare, precum și a altor condiții și criterii de calcul al pensiilor, acestea fiind norme cu caracter tehnic.

√ **În ceea ce privește critica privind încălcarea principiului egalității [art. 16 alin. (1) din Constituție]**

Împrejurarea că, drept urmare a recalculării pensiilor, cuantumul acestora nu crește în mod obligatoriu nu poate avea semnificația unei discriminări a titularilor acestora, ci dimpotrivă, ea este consecința opțiunii legiuitorului, exercitată în limitele marjei largi de apreciere, care are în vedere principiul contributivității.

*”Egalitatea în fața legii și a autorităților publice”, consacrată cu titlu de principiu de art.16 alin.(1) din Constituție, își găsește aplicarea doar atunci când părțile se găsesc în situații identice sau egale, care impun și justifică același tratament juridic și deci instituirea aceluiași regim juridic. *Per a contrario*, când acestea se află în situații diferite, regimul juridic aplicabil fiecăreia nu poate fi decât diferit, soluție legislativă care nu contravine, ci, dimpotrivă, decurge logic din chiar principiul enunțat (Deciziile Curții Constituționale nr. 35/2017 și nr. 192/2005). Astfel, „legiuitorul este în drept, în considerarea unor situații deosebite, să adopte, prin legi speciale, reglementări diferite pentru anumite categorii socioprofesionale. Tratamentul juridic diferit, instituit pentru anumite categorii socioprofesionale, nu reprezintă nici privilegii și nici discriminări, în sensul interzis de art. 16 alin. (1) din Constituție, ci se justifică, obiectiv și rezonabil, prin situația diferită în care se află acele categorii de cetățeni” (Decizia Curții Constituționale nr. 1140/2007).*

Noua lege a pensiilor reglementează o procedură care urmărește înlăturarea discrepanțelor între cei pensionați sub imperiul legii anterioare și cei pensionați după intrarea în vigoare a noii reglementări, ceea ce nu îndreptățește calificarea reglementării ca fiind discriminatorie și, prin aceasta, neconstituțională, esențială fiind voința legiuitorului de a le elimina.

În plus, neconstituționalitatea unui text legal nu se poate pretinde prin simpla comparație dintre reglementarea veche și cea nouă, ultima, apreciată ca fiind mai puțin favorabilă, declanșând automat un așa-zis conflict de constituționalitate. În jurisprudența sa în materie, de exemplu, prin Decizia nr.44/1996 Curtea a reținut în mod constant faptul că nu constituie discriminare dacă, prin jocul unor prevederi legale, anumite persoane pot ajunge în situații defavorabile, apreciate subiectiv, prin prisma propriilor lor interese, ca defavorabile (Decizia nr. 72/2008 a Curții Constituționale).

Față de cele de mai sus, apreciem că, Legea nr. 360/2023, în ansamblul ei, nu aduce atingere principiului egalității în fața legii, prevăzute de art.16 alin. (1) din Constituție, în condițiile în care, **normele criticate se aplică fără privilegii și discriminări tuturor persoanelor care intră sub incidența acestora.**

Pe cale de consecință, raportat la cele prezentate mai sus, se poate aprecia că, recalcularea pensiilor se circumscrie legitimității constituționale a legiuitorului de a opera modificări în legislația acestora pentru a înlătura unele diferențe de tratament între persoanele pensionate sub imperiul unor acte normative diferite.

√ **Privitor la critica privind încălcarea dreptului de proprietate [art. 44 din Constituție]**

Potrivit art. 1 și art. 2 lit. c) din Legea nr. 360/2023, "Dreptul la asigurări sociale este garantat de stat și se exercită, în condițiile prezentei legi, prin sistemul public de pensii și alte drepturi de asigurări sociale (...)", iar potrivit principiului contributivității, "fondurile de asigurări sociale se constituie pe baza contribuțiilor datorate de persoanele fizice și juridice, care contribuie la sistemul public de pensii, drepturile de asigurări sociale cuvenindu-se în temeiul contribuțiilor de asigurări sociale plătite".

Pensia, potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului constituie un "bun" în sensul art. 1 din Primul Protocol la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Prin Hotărârea din 12 aprilie 2006, pronunțată în cauza "Stec și alții contra Regatului Unit al Marii Britanii", paragraful 53 și Hotărârea din 8 decembrie 2009, pronunțată în cauza "Munoz Diaz contra Spaniei", a reținut însă că **art. 1 din Protocolul adițional la Convenție nu presupune și dreptul de a dobândi o pensie de un anumit quantum**. Astfel, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a arătat că **este la libera apreciere a statului de a decide cu privire la aplicarea oricărui regim de securitate socială sau de a alege tipul sau quantumul beneficiilor pe care le acordă în oricare dintre aceste regimuri**. În același sens, prin Hotărârea din 7 februarie 2012, pronunțată în cauza "Frimu și alții contra României" paragraful 41, Curtea a reținut că **statele dispun de o marjă largă de apreciere în reglementarea politicii lor sociale**. Astfel, dată fiind cunoașterea directă a propriei societăți și a nevoilor sale, autoritățile naționale sunt, în principiu, cel mai bine plasate pentru a alege mijloacele cele mai adecvate în atingerea scopului stabilirii unui echilibru între cheltuielile și veniturile publice, iar Curtea respectă alegerea lor, cu excepția cazului în care aceste mijloace se dovedesc în mod evident lipsite de un temei rezonabil (Decizia nr. 786/2012 a Curții Constituționale).

În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a reținut că "Dreptul la pensie este un drept preconstituit încă din perioada activă a vieții individului, acesta fiind obligat prin lege să contribuie la bugetul asigurărilor sociale de stat procentual raportat la nivelul venitului realizat. *Corelativ, se naște obligația statului ca în perioada pasivă a vieții individului să îi plătească o pensie al cărei quantum să fie guvernat de principiul contributivității, cele două obligații fiind intrinsec și indisolubil legate*. Scopul pensiei este acela de a compensa în perioada pasivă a vieții persoanei asigurate contribuțiile vărsate de către aceasta la bugetul asigurărilor sociale de stat în temeiul principiului contributivității și de a asigura mijloacele de subzistență a celor ce au dobândit acest drept în condițiile legii (perioadă contributivă, vârstă de pensionare etc.). Astfel, statul are obligația pozitivă de a lua toate măsurile necesare realizării acestei finalități și de a se abține de la orice comportament de natură a limita dreptul la asigurări sociale. (...) Quantumul pensiei, stabilit potrivit principiului contributivității, se constituie într-un drept câștigat, astfel încât diminuarea acestuia nu poate fi acceptată nici măcar cu caracter temporar. Prin sumele plătite sub forma contribuțiilor la bugetul asigurărilor sociale, persoana în cauză, practic, și-a câștigat dreptul de a primi o pensie în quantumul rezultat prin aplicarea principiului contributivității; astfel, contributivitatea, ca principiu, este de esența dreptului la pensie, iar derogările, chiar și temporare, referitoare la obligația statului de a plăti quantumul pensiei rezultat în urma aplicării acestui principiu afectează substanța dreptului la pensie" (Decizia nr. 786/2021).

Deși sumele plătite cu titlu de contribuție la asigurările sociale nu reprezintă un depozit la termen și, prin urmare, nu pot da naștere vreunui drept de creanță asupra statului sau asupra fondurilor de asigurări sociale (Decizia Curții Constituționale nr. 861/2006) ele îndreptățesc persoana care a realizat venituri și care a plătit contribuția sa la bugetul asigurărilor sociale de stat

să beneficieze de o pensie care să reflecte nivelul veniturilor realizate în perioada activă a vieții (Decizia nr. 874/2010).

Cuquantumul pensiei, stabilit potrivit principiului contributivității, se constituie într-un drept câștigat, astfel încât diminuarea acesteia nu poate fi acceptată nici măcar cu caracter temporar. Prin sumele plătite sub forma contribuțiilor la bugetul asigurărilor sociale, persoana în cauză practic și-a câștigat dreptul de a primi o pensie în cuquantumul rezultat prin aplicarea principiului contributivității; astfel, **contributivitatea ca principiu este de esența dreptului la pensie**, iar derogările, chiar și temporare, referitoare la obligația statului de a plăti cuquantumul pensiei, rezultat în urma aplicării acestui principiu, afectează substanța dreptului la pensie. **Aceasta nu înseamnă că legea nu poate în viitor să reazeze sistemul de calcul al pensiilor, bazându-se, însă, tot pe principiul contributivității, pentru că, în caz contrar, s-ar ajunge la negarea evoluției în reglementarea juridică a acestui domeniu. De aceea, dacă prin reazerea sistemului de calcul al pensiei în sensul arătat mai sus rezultă un cuquantum mai mic al acesteia, statul este obligat să (...) mențină în plată cuquantumul pensiei stabilit potrivit reglementărilor anterior în vigoare dacă acesta este mai avantajos.** Aceasta este o măsură de protecție a persoanelor care beneficiază de pensie în sensul art. 47 alin. (2) din Constituție, constituind, de asemenea, o speranță legitimă a asiguratului, întemeiată pe prevederile legale în vigoare cu privire la obținerea și încasarea unui anumit cuquantum al pensiei (Decizia nr. 872/2010 a Curții Constituționale).

Or așa cum reiese din textele legale amintite, **în cazul în care, în urma procesului de recalculare, rezultă un cuquantum al pensiei mai mare, se va plăti acesta, respectiv, în cazul în care, în urma procesului de recalculare, rezultă un cuquantum al pensiei mai mic decât cel aflat în plată sau convenit, se plătește pensia în cuquantumul stabilit și aflat în plată anterior recalculării, până la data la care se va obține un cuquantum al pensiei mai mare decât acesta ca urmare a majorării valorii punctului de referință.**

În aceste condiții, nu se poate considera că modul de calcul prevăzut în noua lege, afectează dreptul la pensie, așa cum a fost stabilit anterior.

√ **Referitor la critica privind încălcarea principiului clarității și previzibilității actelor normative, precum și a securității raporturilor juridice [art. 1 alin. (3) și (5) din Constituție]**

În ceea ce privește calitatea legii, respectiv claritatea și previzibilitatea acesteia, „Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat, de exemplu, prin Hotărârea din 20 mai 1999, pronunțată în Cauza *Rekvenyi împotriva Ungariei*, paragraful 34, că *previzibilitatea consecințelor ce decurg dintr-un act normativ determinat nu poate avea o certitudine absolută, întrucât, oricât de dorită ar fi aceasta, ea ar da naștere la o rigiditate excesivă a reglementării.* Totodată, prin Hotărârea din 24 mai 2007, pronunțată în Cauza *Dragotoniou și Militaru-Pidhorni împotriva României*, paragraful 35, instanța europeană menționată a reținut că însemnătatea noțiunii de previzibilitate depinde în mare măsură de contextul textului de lege, de domeniul pe care îl acoperă, precum și de numărul și calitatea destinatarilor săi (Hotărârea din 28 martie 1990, pronunțată în Cauza *Groppera Radio AG și alții împotriva Elveției*, paragraful 68). Previzibilitatea legii nu se opune ca persoana interesată să fie nevoită să recurgă la o bună consiliere pentru a evalua, la un nivel rezonabil în circumstanțele cauzei, consecințele ce ar putea decurge dintr-o anumită acțiune. Totodată, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a mai reținut că, *din cauza principiului generalității legilor, conținutul acestora nu poate prezenta o precizie absolută. Una din tehnicile de reglementare constă în recurgerea mai degrabă la categorii generale decât la liste exhaustive. De asemenea, numeroase legi se folosesc de eficacitatea formulelor mai mult sau mai puțin vagi pentru a evita o rigiditate excesivă și a se putea adapta la schimbările de situație. Funcția decizională acordată instanțelor servește tocmai pentru a îndepărta*

îndoielile ce ar putea exista în privința interpretării normelor, ținând cont de evoluțiile practicii cotidiene, cu condiția ca rezultatul să fie coerent” (Decizia nr. 250/2021).

Cât privește susținerea petenților privind **încălcarea principiului protecției așteptărilor legitime**, precizăm că *acest principiu nu are o consacrare constituțională, dar transpare însă din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului ca un element în aprecierea respectării drepturilor fundamentale. Acest principiu impune existența unei legislații predictibile, unitare și coerente. De asemenea, impune limitarea posibilităților de modificare a normelor juridice, stabilitatea regulilor instituite prin acestea, ceea ce presupune obligații deopotrivă opozabile atât legiuitorului primar, cât și celui delegat. Curtea apreciază însă că acest principiu nu poate dobândi semnificația unei interdicții pentru legiuitor de a interveni în sensul modificării condițiilor de acordare a unor drepturi pentru viitor în conformitate cu politica adoptată de stat, cu atât mai mult cu cât condițiile și cuantumul indemnizației nu sunt prevăzute și nici garantate de dispozițiile Legii fundamentale și nu sunt afectate drepturi câștigate în trecut (Decizia nr.765/2011 a Curții Constituționale).*

În concluzie, apreciem că prin actul normativ criticat nu se încalcă principiului clarității și previzibilității actelor normative, precum și a securității raporturilor juridice, și nici principiul protecției așteptărilor legitime, dat fiind că este dreptul statului să adopte legile necesare în vederea respectării interesului general, obiectivul său fiind un nou cadru legislativ în măsură să asigure sustenabilitatea sistemului de pensii și să corecteze inechitățile acestuia. În circumstanțele date, se poate reține că, dezideratul de predictibilitate și securitate juridică se subsumează interesului public general.

√ **Cât privește încălcarea accesului la justiție și a dreptului la un proces echitabil [art. 21 alin. (1) și (3) din Constituție]**

Dispozițiile art. 127 alin. (1) din Legea nr. 360/2023 (intrat în vigoare de la 1 ianuarie 2024) prevăd că *”Deciziile emise de casele teritoriale de pensii pot fi contestate, în termen de 45 de zile de la comunicare, la instanța judecătorească competentă”.*

De asemenea, potrivit art. 150 din același act normativ *”Litigiile care se referă la drepturile ce fac obiectul prezentei legi, aflate pe rolul instanțelor judecătorești la data intrării în vigoare a acesteia, se vor judeca potrivit legii în baza căreia a fost stabilit dreptul”.*

Raportat la dispozițiile legale menționate, constatăm că legea prevede suficiente garanții pentru persoanele vizate de ipoteza normei legale, acestea având posibilitatea contestării la instanța de judecată competentă, deciziile emise, inclusiv sub aspectul cuantumului pensiei rezultat în urma recalculării.

În ceea ce privește interpretarea legilor, în jurisprudența sa, Curtea Constituțională a reținut că, *„interpretarea legilor este o operațiune rațională, utilizată de orice subiect de drept, în vederea aplicării și respectării legii, având ca scop clarificarea înțelesului unei norme juridice sau a câmpului său de aplicare. Instanțele judecătorești interpretează legea, în mod necesar, în procesul soluționării cauzelor cu care au fost investite, interpretarea fiind faza indispensabilă procesului de aplicare a legii. ”Oricât de clar ar fi textul unei dispoziții legale - se arată într-o hotărâre a Curții Europene a Drepturilor Omului (Cauza C.R. contra Regatului Unit, 1995) - în orice sistem juridic există, în mod inevitabil, un element de interpretare judiciară [...]” (Decizia nr. 1560/2010).*

√ **Privitor la aspectele din petiții care vizează anumite categorii speciale, cum ar fi pensiile acordate agricultorilor, respectiv persoanelor care au desfășurat activități în locuri de muncă încadrate în grupele I și a II-a de muncă**, cu mențiunea că **aspectele dezvoltate mai sus sunt incidente tuturor persoanelor vizate de Legea nr. 360/2023**, precizăm următoarele:

a) În cazul **agricultorilor**, Legea nr. 360/2023 prevede la art. 13 că, în această situație, „*Constituie stagiul de cotizare în sistemul public de pensii: c) timpul util la pensie realizat de agricultori și durata de asigurare, în condițiile reglementate de Legea nr. 80/1992 privind pensiile și alte drepturi de asigurări sociale ale agricultorilor, republicată, cu modificările și completările ulterioare*”⁴.

Astfel, menționarea agricultorilor în cuprinsul legii este făcută în legătură cu precizarea "timpului util" luat în calculul stagiului de cotizare și care reprezintă perioada în care foștii membri cooperatori au realizat un volum de muncă în fostele unități agricole, potrivit prevederilor Legii nr. 4/1977 privind pensiile și alte drepturi de asigurări sociale ale membrilor cooperativelor agricole de producție, calculat potrivit metodologiei utilizate la aplicarea Legii nr. 80/1992 privind pensiile și alte drepturi de asigurări sociale ale *agricultorilor*, republicată, cu modificările și completările ulterioare. Această perioadă este specifică doar pentru *agricultori*, motiv pentru care aceștia sunt precizați în sintagma "timpului util la pensie pentru *agricultori*" (Decizia nr. 155/2023 a Curții Constituționale).

Din prevederile art. 154 din Legea nr. 360/2023, rezultă în principal, că *în situația în care numărul total de puncte rezultat în urma recalculării este mai mic decât numărul de puncte determinat, se mențin cuantumul aflat în plată la data intrării în vigoare legii, precum și numărul de puncte corespunzător acestuia*, iar pentru persoanele care nu fac dovada realizării unui stagiul de cotizare în fostul sistem de pensii și alte drepturi de asigurări sociale ale agricultorilor anterior datei de 1 aprilie 2001, numărul de puncte determinat conform alin. (1), precum și cuantumul aflat în plată la data intrării în vigoare a prezentei legi se mențin.

După cum se poate constata, în privința agricultorilor, **legiuitorul a luat măsuri pentru nediminuarea drepturilor stabilite pe baza legislației anterioare**, prevăzând menținerea cuantumului aflat în plată la data intrării în vigoare a legii, precum și numărul de puncte corespunzător acestuia, iar în ce privește persoanele care nu fac dovada realizării unui stagiul de cotizare în fostul sistem de pensii și alte drepturi de asigurări sociale ale agricultorilor anterior datei de 1 aprilie 2001, menținerea numărului de puncte determinat conform legii, precum și cuantumul aflat în plată la data intrării în vigoare a acesteia.

b) În ceea ce privește **persoanele care au desfășurat activități în locuri de muncă încadrate în grupele I și a II-a de muncă**, art. 88 alin. (1) din Legea nr. 360/2023 stabilește că „*Persoanele care au desfășurat activități în locuri de muncă încadrate în grupele I și a II-a de muncă, potrivit legislației anterioare datei de 1 aprilie 2001, cele care au desfășurat activități în locuri de muncă încadrate în condiții deosebite sau condiții speciale, beneficiază de un număr suplimentar de puncte (...)*”.

În situații similare, Curtea Constituțională a apreciat că „*dispozițiile legale referitoare la încadrarea locurilor de muncă în condiții speciale se află într-o strânsă legătură cu dreptul la pensie, reprezentând circumstanțe care se răsfrâng asupra stabilirii acestui drept fundamental, iar, așa cum*

⁴ Coroborat și cu dispozițiile art. 108 – art. 110 din aceeași lege.

Curtea Constituțională a observat în jurisprudența sa, prin Decizia nr. 736/2006, prevederile art. 47 alin. (2) din Constituție, referitoare la dreptul la pensie și alte drepturi de asigurări sociale, trebuie interpretate în sensul că acordă în exclusivitate legiuitorului atribuția de a stabili condițiile și criteriile de acordare a acestor drepturi, inclusiv modalitățile de calcul și cuantumul lor.” (Decizia Curții Constituționale nr. 655/2018).

În soluționarea unei excepții de neconstituționalitate, la o lege care reglementa măsuri ce urmăresc reflectarea în cuantumul pensiei a condițiilor de muncă în care s-a realizat vechimea în muncă pentru persoanele asigurate care au desfășurat activități, anterior datei intrării în vigoare a Legii nr. 19/2000, în locuri încadrate în grupele de muncă I și II, în funcție de condițiile foarte grele și foarte nocive, și, ulterior acestei date, în locuri de muncă încadrate în condiții speciale sau deosebite, pentru care s-au primit sporuri ce se adăugau la vechimea în muncă efectiv realizată, **instanța de contencios constituțional a considerat că**, aceasta reprezintă o măsură de politică legislativă în domeniul protecției sociale a pensionarilor și a persoanelor asigurate care au desfășurat activități în locuri încadrate în grupe superioare de muncă ori în condiții speciale sau deosebite. Astfel, legiuitorul este competent să stabilească condițiile și criteriile de acordare a acestora, deoarece potrivit art. 61 alin. (1) din Constituție "Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a țării". (...) Reglementarea criticată nu instituie nici discriminări sau privilegii, ci se justifică în mod obiectiv și rezonabil, pentru motive de protecție socială. Prin conținutul lor prevederile constituționale ale art. 16 alin. (1) trebuie interpretate în strânsă legătură cu cele ale art. 4 alin. (2) din Constituție, care determină criteriile nediscriminării. Principiul egalității în drepturi, pe de o parte, înseamnă reglementare unitară și tratament nediscriminatoriu pentru situații identice, iar, pe de altă parte, presupune un drept de diferențiere. În fine, pentru aceste argumente, Curtea constată că legea criticată nu aduce atingere nici prevederilor constituționale ale art. 1 alin. (5), potrivit cărora "în România, respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie" (Decizia Curții Constituționale nr. 1092/2008).

Așadar, în cadrul realizării politicii în domeniul pensiilor, inclusiv a categoriei agricultorilor, respectiv a persoanelor care au desfășurat activități în locuri de muncă încadrate în grupele I și a II-a de muncă, în acord cu jurisprudența Curții Constituționale, legiuitorul are deplina autoritate să stabilească periodic noi modalități și condiții de acordare și de calculare a pensiilor, cu respectarea drepturilor legale câștigate sub imperiul legislației anterioare.

III. Referitor la solicitarea anulării actului normativ criticat, subliniem că potrivit art. 2 alin. (3) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, cu modificările și completările ulterioare, **Curtea Constituțională se pronunță numai asupra constituționalității actelor cu privire la care a fost sesizată, fără a putea modifica sau completa prevederile supuse controlului.**

Prin urmare, **Curtea Constituțională nu are rolul de a crea, de a abroga sau de a modifica o normă juridică spre a îndeplini rolul de legislator pozitiv, ceea ce înseamnă că nu se poate substitui legiuitorului**, întrucât ar contraveni prevederilor art. 61 alin. (1) din Constituție, potrivit cărora „Parlamentul este [...] unica autoritate legiuitoare a țării”. În acest caz, aspectele învederate țin de oportunitatea actului legislativ, iar modificarea conținutului unei norme juridice, în sensul adaptării ei la realitățile sociale, este o prerogativă exclusivă a autorităților legislative.

Sub acest aspect, amintim că poziția Avocatului Poporului față de celelalte autorități publice este stabilită de art. 2 alin. (1) și (3) din Legea nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea

instituției Avocatul Poporului, republicată, potrivit căruia **instituția Avocatul Poporului este o autoritate publică autonomă și independentă față de orice altă autoritate publică, în condițiile legii. În temeiul reglementării legale menționate, Avocatul Poporului nu-și poate exercita atribuțiile decât în limitele constituționale și legale stabilite, fără a se substitui altor autorități publice care, la rândul lor, trebuie să-și îndeplinească propriile atribuții, astfel cum sunt acestea reglementate în legislația în vigoare.**

IV. Referitor la prevederile Legii nr. 360/2023, din examinarea procesului legislativ la Senat, constatăm că au fost formulate mai multe inițiative legislative în vederea modificării actului normativ menționat.

Spre exemplificare, amintim *Propunerea legislativă* pentru modificarea și completarea Legii nr.360/2023 privind sistemul public de pensii (*B433/2024*) privind modificarea art. 144 alin. (6) din Legea nr. 360/2023 cu privire la recalcularea pensiilor în sistemul public, *Propunerea legislativă* pentru modificarea și completarea Legii nr. 360/2023 privind sistemul public de pensii (*L426/2024*) în ceea ce privește art. 28 din Legea nr. 360/2023 referitoare la reglementarea locurilor de muncă în condiții speciale (circulația feroviară și metrou) și *Propunerea legislativă* pentru completarea Legii nr. 360/2023 privind sistemul public de pensii (*L409/2024*), *Propunerea legislativă* pentru modificarea și completarea Legii nr.360/2023 privind sistemul public de pensii în ceea ce privește reglementarea condițiilor grele de muncă (*L367/2024*), sau *Propunerea legislativă* pentru modificarea Legii nr.360/2023 privind sistemul public de pensii referitoare la drepturile de asigurări sociale ale agricultorilor (*L330/2024*) etc.

În consecință, potrivit procesului legislativ **Parlamentul urmează să aprobe, să modifice, sau să respingă proiectele de lege aflate în dezbatere parlamentară, după caz, legiuitorul primar fiind singurul abilitat să identifice soluțiile legislative optime, care să corespundă exigențelor constituționale.**

Față de cele expuse, apreciem că nu sunt întrunite condițiile pentru sesizarea instanței de contencios constituțional în sensul solicitat de autorii petițiilor.

Totodată, în ceea ce privește situația persoanelor cu dizabilități, aceasta face obiectul unor discuții și negocieri cu organizațiile ce reprezintă persoanele cu dizabilități, precum și a unor preconizate măsuri legislative menite să soluționeze aspectele privind reducerea veniturilor acestei categorii vulnerabile. În aceste condiții, evoluția cadrului legislativ în materia drepturilor de asigurări sociale rămâne în atenția instituției Avocatul Poporului, având în vedere considerentele Deciziei nr. 632/2018 a Curții Constituționale.

Renate Weber

